

[O uspořádání vládních i nevládních složek společnosti]

21. VIII. [780821-1]

(17) (5) (Račice, 21. 8. 78 dopoledne.)

Vlastní vláda by tedy měla tři základní složky: politický řídicí orgán, hospodářský řídicí orgán a státní administraci. Tyto tři orgány by představovaly stát naproti nestátním, nevládním (tj. státu, vládě nepodřízeným) orgánům společnosti. Přímé orgány společnosti jsou především veškerá seskupení občanů: společenství, skupiny, spolky, organizace a nevládní instituce. Přitom státní orgány by za určitých podmínek byly povinny dbát o vnější (např. materiální) zajištění funkceschopnosti těchto přímých orgánů společnosti (např. státní dotace tam, kde jde o nevýdělečnou nebo polovýdělečnou kulturní aktivitu, jako jsou divadla, kina, televize, rozhlas, školy, vzdělávací instituce jiného typu, muzea, vědecké instituty a akademie, nakladatelství, časopisy, noviny atd.), jež plní potřeby celospolečenské nebo potřeby většiny občanů. Na zaměření a způsob práce by však v takových případech státní orgány nemohly přímo působit (nýbrž pouze zprostředkovaně, např. prostřednictvím masových sdělovacích prostředků, jež by tlumočily na požádání jejich stanovisko v některých aktuálně diskutovaných případech). Zásadně lze připustit, aby vláda měla k dispozici svůj list, resp. rubriku v určitých novinách, a podobně rozhlasovou či televizní stanici, resp. určitý vysílací čas v nich. Většina novin, časopisů, rozhlasových a televizních stanic, nakladatelství apod. by však byla nevládní. Pokud by o to měly zájem menší skupiny občanů, mohly by vydávat knihy a časopisy buď svým nákladem nebo v jiných nakladatelstvích, vyžádat si (resp. domluvit si) vysílací časy v existujících TV či rozhlasových stanicích atd.; pokud by se to setkalo se souhlasem většiny občanů, mohlo by se i takovým skupinám dostat státních dotací, ale mohly by přijímat dotace i jiného druhu, např. od jiných zájmových organizací, od hospodářských organizací (které by v tom případě byly daňově zvýhodňovány, jak už to je leckde zvykem) apod. Hospodářské registraci by všechny podobné podniky, založené z občanské iniciativy, podléhaly teprve při určitém, zákonem stanoveném rozsahu či způsobu práce; jinak by byly naprosto svobodné.

Vedle těchto přímých orgánů společnosti, resp. občanů a skupin občanů by existovala třetí skupina či sorta institucí, která by měla vysloveně celospolečenský charakter, byla vybavena určitými zákonnými právy a kompetencí a také určitou mocí, aniž by však jakkoliv spadala

pod státní (vládní) administrování. Sem spadají jednak orgány ústavodárné a zákonodárné (tzn. zastupitelské sbory), jednak orgány soudní (a vězeňské ústavy), jednak to, co tu nazveme jako „politické strany“, i když máme na mysli něco jiného, než co to slovo obvykle znamená. Máme totiž na mysli parlamentní skupiny s jejich pracovním politickým zázemím, jakési rozšířené poslanecké kluby, kde by se připravovali mladí adepti politické práce, z nichž by se pak časem mohli vybírat vhodní kandidáti na funkce poslanecké, ale také vládní nebo jiné. Jejich počet by byl vcelku stabilní, i když by nemusel být stanoven zákonem; mám dojem, že nejvhodnější by byla trojice takových stran, ale fungovat může i pouhá dvojice nebo zase čtveřice a snad i pětice. Jejich program by sice musel být podle aktuálních potřeb vždy znovu revidován a nově formulován, ale v jisté návaznosti na určitou programovou linii. Tak by mohly po leta existovat i docela malé politické skupiny, jež by se však staly „stranou“, teprve když by nabyly ve volbách např. více než $\frac{1}{4}$ hlasů (když bychom se rozhodli pro maximálně 3 strany, nebo více než $\frac{1}{5}$, když bychom se rozhodli pro 4 strany, apod.). Pokud by byly menší, začleňovaly by se v parlamentním a často i mimoparlamentním politickém životě do rámce velkých stran (na koaličním principu) – podobně jako jednotlivci, kteří by kandidovali vůbec mimo skupiny a strany na základě nějakých mimořádných svých kvalit. Na rozdíl od jiných občanských orgánů a organizací by byly pod zvýšeným dohledem státní administrace po stránce finanční a hospodářské vůbec, aby nedocházelo k jejich příliš úzkému sepětí s velkými hospodářskými celky, a po stránce občansko-politické (např. kulturně-politické apod.) po zvýšenou kontrolou jiných veřejných institucí a občanských orgánů, neboť jejich vliv na ostatní společnost by nesměl nabýt hegemonického charakteru. (Např. jejich vliv na kandidaturu a volbu nejenom poslanců, ale i soudců, ve vědě na jmenování, resp. volbu docentů a profesorů, ředitelů a tajemníků vědeckých ústavů, v kultuře na jmenování ředitelů nakladatelství, divadel atd. atd. by mohl nekontrolovaně příliš stoupnout – proto je nezbytná veřejná kontrola, především v nezávislém tisku, v rozhlasových a televizních nezávislých stanicích apod.). Právě tato poslední okolnost si žádá, abychom politické strany v nahoře popsaném smyslu přeřadili ze skupiny přímých společenských orgánů do skupiny orgánů vybavených jistou nemalou dávkou politické moci, proti níž pouhá argumentace v demokratické diskusi se může ukázat jako slabá a nedostatečná.